

การพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส

The Development of Female Leaders's Roles in Urban Communities for Sustainability: A Case Study of Narathiwat Town Municipality

โนรุลอัยดา ยะโก๊ะ¹ พชนี ตูเล๊ะ^{2*} เปาซี วานอง³ อัสมะ บือซา⁴ บัศมีมีย์ ปาเนาะ⁵ ซอฟูวัน แดแซะ⁶

Norul-aida Yakoh¹ Patchanee Tuleh^{2*} Paosee Wanong³ Asma Buesa⁴ Basmimee panoh⁵ Sofuwan Daesae⁶

วันที่รับบทความ : 2 พฤษภาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ : 28 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ : 12 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำสตรีในเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย ประธานชุมชนที่เป็นสตรี ตัวแทนผู้นำสตรีจากสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนทั้งหมด 12 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง พบว่า มีการดูแลครอบครัวและทำหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมืองเพิ่มขึ้น อยู่ในสัดส่วนที่สมดุลกันระหว่างหญิงและชาย เมื่อพิจารณาบทบาทด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ กระตุ้นเศรษฐกิจให้มีความเสริม และยกระดับสินค้าในชุมชนเป็นสินค้า OTOP ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการสอดส่องดูแลเยาวชน แก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ด้านการเมืองการปกครอง พบว่า รัฐเปิดโอกาสให้ผู้นำสตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ผู้นำสตรีมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น และด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า มีส่วนร่วมในการทำถังแยกขยะเปียก มีการแข่งขันทำความสะอาดบ้าน และแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง

^{1,4-6}นักศึกษา, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

^{1,4-6}Student, Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

²Assistant Professor, Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

³อาจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

³Lecturer, Faculty of Management Sciences, Princess of Naradhiwas University

*Corresponding author. E-mail: patchaneetuleh@gmail.com

อย่างยั่งยืน พบว่า เปิดโอกาสให้ผู้นำสตรีเข้ามามีส่วนร่วมโดยสมัครใจ และผลักดันให้ได้รับการศึกษา ให้ความรู้ความสามารถ รวมถึงความเข้าใจการเมืองการปกครองให้ทันกับสถานการณ์ยุคปัจจุบัน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น และสามารถหักล้างค่านิยมที่ว่าสตรีต้องเป็นช้างเท้าหลัง นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีควรมีการกำหนดแผนพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างศักยภาพให้กับผู้นำสตรีมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ : บทบาทผู้นำสตรี ชุมชนเมือง ความยั่งยืน เทศบาลเมืองนราธิวาส

Abstract

This study aims to (1) analyze female leadership in urban communities within Narathiwat municipality and (2) identify sustainable development strategies for enhancing these roles. This qualitative research employs purposive sampling to select twelve female leaders, including community chairs, representatives from the Female Leadership Development Fund, and former candidates for the House of Representatives. Data were collected with in-depth interviews and analyzed using the statement analysis technique.

The findings demonstrated that female leaders in this metropolitan community have a role in balancing the management of the city with the duties of both male and female families. In terms of the economy, female leaders foster community employment, stimulate local economies through secondary occupations, and upgrade community products to OTOP status. Socially and culturally, they are involved in youth care, problem-solving, and providing initial assistance to young people. Politically and administratively, the state offers opportunities for female leaders to engage in community development, hence augmenting their positions within the community. The aspect of an environment, female leaders participate in initiatives such as waste separation and house cleaning competitions.

In order to foster the sustainable development of women's leadership in urban communities, the study recommends that women leaders be encouraged to participate voluntarily, have access to education, and have a basic understanding of politics and governance. This would dispel the myth that "women must be elephants' hind legs" and enable them gain greater acceptance in society. Furthermore, the study recommends that organizations that support women in leadership roles ought to include development planning

into their responsibilities in order to enable women leaders to contribute to the creation of sustainable communities.

Keywords: Female Leadership, Urban Area, Sustainability, Narathiwat Municipality

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในยุคสมัยใหม่ คือ การเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมืองแทนประชาชน ในอดีตจนถึงปัจจุบันผู้แทนส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นเพศชาย อาจเพราะเหตุว่าผู้หญิงถูกอบรมสั่งสอนให้เป็นกุลสตรี มีหน้าที่ดูแลบ้านเรือนและครอบครัวเป็นหลัก ส่วนผู้ชายเป็นผู้มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและทำงานนอกบ้าน รวมถึงมีหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมืองด้วย ซึ่งกิจเช่นนี้มิใช่หน้าที่ของผู้หญิง แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปการทำงานนอกบ้านนั้น มิได้จำกัดแต่เพียงเฉพาะเพศชาย ผู้หญิงก็มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน จึงทำให้บทบาทของผู้หญิงในยุคสมัยใหม่จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และนอกจากการทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวแล้ว ผู้หญิงยังเข้ามามีบทบาทในการบริหารกิจการของบ้านเมืองรวมถึงการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผ่านการเป็นตัวแทนทางการเมือง เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหาร และสมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งยังได้รับการยอมรับว่านักการเมืองหญิงมีความละเอียดอ่อน รอบคอบกว่าผู้ชาย รวมถึงนักการเมืองหญิงมีแนวคิดในการพัฒนาที่เน้นไปทางด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้ดีกว่าเพศชาย ที่เน้นไปทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ แต่กระนั้น หากเราพิจารณาทางสถิติจะพบว่า จำนวนส่วนของเพศหญิงต่อเพศชาย ในการเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทย ยังอยู่ในสัดส่วนที่น้อยกว่านานาประเทศ อาจเนื่องจากติดที่กรอบและวิธีคิดในแบบเดิม ซึ่งการที่จะพัฒนาสตรีจะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเองโดยเริ่มต้นจากครอบครัวของตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข จึงจะสามารถที่จะพัฒนากลุ่มองค์กร เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เข้าสู่การเป็นผู้นำในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการและกำหนดทิศทางในการพัฒนา ซึ่งจะต้องประกอบกับการที่มีสตรีจะต้องมีภาวะผู้นำ ในเรื่องของการเป็นผู้นำที่ดีในทุกด้าน มีศักยภาพในการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นตามลำดับ เพราะในปัจจุบันนี้สตรีไม่ได้ขาดโอกาสในการพัฒนา ไม่ได้ถูกเอารัดเอาเปรียบ ดังนั้นสตรีควรจะมามีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้เป็นชุมชนในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกับบุรุษในสังคม และไม่จำเป็นที่สตรีจะต้องเป็นช้างเท้าหลังตลอดไป (ธนัชฐา สุขะวัฒน์, 2551)

แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี (พ.ศ. 2566 - 2570) จัดทำขึ้น โดยกระบวนการศึกษาทบทวนแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรีที่ผ่านมา เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทสังคมไทยที่มีความเปลี่ยนแปลงในมิติเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อให้หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการขับเคลื่อนการเสริมพลังสตรีและความเสมอภาคระหว่างเพศที่ตรงตามความจำเป็นเร่งด่วน สอดรับกับ

สถานการณ์ เกิดผลลัพธ์ที่ตรงตามสถานการณ์และมีประสิทธิภาพ ซึ่งแผนปฏิบัติการฯ ประกอบไปด้วย 6 เสาหลัก (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2565) ดังนี้คือ เสาหลักที่ 1 การพัฒนาทุนมนุษย์ของสตรี เสาหลักที่ 2 การจัดความรุนแรงต่อสตรี เสาหลักที่ 3 การมีส่วนร่วมของสตรีในระดับการตัดสินใจ เสาหลักที่ 4 การสื่อสารสาธารณะเพื่อปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยม ระบบความคิดความเชื่อของสังคมให้เอื้อต่อความเสมอภาคระหว่างเพศ เสาหลักที่ 5 การจัดทำเครื่องมือบริหารจัดการเพื่อเสริมพลังสตรีและส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และเสาหลักที่ 6 การพัฒนาสมรรถนะหลักของกลไกพัฒนาสตรี

ดังนั้น การพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีมีความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน รวมถึงการลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ (สหประชาชาติ, 2567) การวิจัยการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนราธิวาสจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง เขตเทศบาลเมืองนราธิวาสและศึกษาบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนเมือง ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส ซึ่งสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง เขตเทศบาลเมืองนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาทผู้นำสตรี

บทบาทความเป็นผู้นำสตรีในการพัฒนาสังคม ประกอบด้วยปัจจัยดังนี้ 1) ด้านสังคม ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ 1.1) การมีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือสังคม 1.2) การมีความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน 1.3) การมีอำนาจต่อรองโดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 2.1) การบริหารจัดการเศรษฐกิจของครอบครัวทั้งรายรับรายจ่าย 2.2) การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ 2.3) ความสามารถในการเจรจาต่อรองด้านธุรกิจเพื่อสร้างความเป็นธรรมด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3.1) ด้านคุณลักษณะที่เอื้อต่อความเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรม 3.2) การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมศีลธรรมแก่ครอบครัวและชุมชน 3.3) การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการเมืองและการปกครอง ประกอบด้วย 4.1) การเปิดโอกาสและสนับสนุนให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้น 4.2) การมีความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองการปกครองทำให้สังคมยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้น 4.3) การมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นเพื่อสร้างความตระหนักถึงสิทธิ บทบาท หน้าที่

พลเมืองที่ดีของสังคม 5) ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 5.1) การเป็นผู้นำการพัฒนาและส่งเสริมโครงการต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน 5.2) การรณรงค์ให้ชุมชนและสังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร 5.3) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน (ธัญญธร บุญอภัย และคณะ, 2563)

ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทสตรี คือ แนวคิดเชิงโครงสร้างและแนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ซึ่งแนวคิดเชิงโครงสร้างนั้นให้ความสำคัญกับบทบาทในด้านของตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม ซึ่งบุคคลจะดำเนินบทบาทของตัวเองไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมที่ได้รับ ส่วนแนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นั้นจะให้ความสำคัญกับของบุคคลในสังคม การแสดงบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ (อุษณีย์ สุวรรณ, 2558)

บทบาทผู้นำสตรี คือ การกำหนดแนวทางหลัก กำหนดเป้าหมาย และแนวคิดที่ชัดเจน บทบาทดังกล่าวจะช่วยให้ผู้นำสร้างแผนงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการก่อนจะลงมือปฏิบัติตามแผน การสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพหรือการทำให้องค์กรดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน มีการมอบอำนาจให้แก่พนักงานอย่างจริงจังจะทำให้บรรยากาศในการทำงานมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลและการสร้างต้นแบบ คือ ต้องสร้างความน่าเชื่อถือ ส่วนหน้าที่ของผู้นำสตรีอาจมีหน้าที่ เช่น หน้าที่ในฐานะผู้บริหาร (จิตรรา แสงวัฒนาฤกษ์, 2563)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทสตรี

การพัฒนาบทบาทสตรี หมายถึง การที่สตรีได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง จนเป็นที่ยอมรับในสังคมเป็นการทำให้สถานภาพและบทบาทสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ มีสิทธิหน้าที่ตลอดจนโอกาสในการประกอบกิจการต่าง ๆ ภายในครอบครัวและสังคมเท่าเทียมกับบุรุษ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีของสตรี (อุษณีย์ สุวรรณ , 2558)

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นนโยบายแห่งการพัฒนาประเทศ โดยรัฐบาลได้ใช้อำนาจในการจัดสรรและแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ซึ่งคือเงินงบประมาณของกองทุนให้กับกลุ่มสตรีที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนนี้ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ดังข้อความที่ว่า “ทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต” โดยเป้าหมายของการพัฒนานโยบายกองทุนดังกล่าว เป็นการส่งเสริมให้กลุ่มสตรีเป้าหมายสามารถพึ่งพาตนเองได้ การปลดปล่อยจากการกดขี่ และการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม (ฉวีวรรณ แจ่มหมวก, 2555)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่มีการบูรณาการการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมากกว่าการคำนึงถึงแต่เพียงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวที่มักเน้นความเจริญด้านวัตถุ เป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และต้องสร้างโลกและสังคมให้เข้มแข็ง นานอยู่ โดยคำนึงถึงการใช้และการรักษาสิ่งแวดล้อม สร้างความ

เท่าเทียมและยุติธรรมในสังคม รวมทั้งฉันทานุรักษ์และสร้างการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ เพื่อนำพาการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2566)

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกที่องค์การสหประชาชาติกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) โดยเป็นทิศทางให้ประเทศสมาชิกนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสตรีประกอบด้วยเป้าหมายที่ 5 : บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน และเป้าหมายที่ 10 : ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ (สหประชาชาติ, 2567)

แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี (พ.ศ.2566-2570)

วิสัยทัศน์ของแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี (พ.ศ.2566-2570) เป็นการมองไปข้างหน้าเพื่อสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย กล่าวคือสังคมไทยเป็นสังคมที่ตระหนักและเข้าใจถึงความเสมอภาคระหว่างเพศโดยที่สตรีและเด็กหญิงจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม สามารถดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยจากความรุนแรงทุกรูปแบบมีโอกาสเข้าถึงการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพและมีบทบาทในการนำในพื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียมโดยที่แนวคิดหลักการจัดทำแผนฯ ให้ความสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนเจตคติ และระบบความคิดความเชื่อของสังคมให้เอื้อต่อการยกระดับสถานภาพของสตรีและความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ที่บรรจุอยู่ในแต่ละเสาหลักการพัฒนา เนื่องจากปัญหาเจตคติเป็นปัญหาที่สืบเนื่องจากบรรทัดฐานทางเพศภาวะของสังคม (Gender Norms) ที่ไม่เป็นธรรมสำหรับสตรีการปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญและเป็นการจุดชนวนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Trigger Point) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผน ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานด้านเพศภาวะของสังคมที่คุณค่าต่อความเสมอภาคระหว่างเพศและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้หญิงและสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ต้องมีกลไกที่ช่วยขับเคลื่อน สถานภาพของสตรีและความเสมอภาคระหว่างเพศที่เป็นตัวช่วยหรือเป็นพื้นฐาน (Foundation) ในการขับเคลื่อนสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามแผนปฏิบัติการได้แก่กฎหมายระเบียบการจัดทำข้อมูลจำแนกเพศ การจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติทางเพศภาวะ และการสร้างความเข้มแข็ง และเสริมพลังขับเคลื่อนของกลไกการพัฒนาสตรี ซึ่งกลไกเหล่านี้มีบางส่วนที่เป็นยังคงเป็นปัญหาและต้องได้รับการเสริมแปลงให้มีความเข้มแข็งขับเคลื่อนแผนฯ และขับเคลื่อนการพัฒนาสตรี (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2565)

กระบวนการวิจัย

แบบแผน และขั้นตอนการวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูล ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งคำถามในการสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการส่งเสริมหรือแนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน และ 2) การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการ

พัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส มาเสริมประเด็นการศึกษาเพื่อความครบถ้วนและสมบูรณ์ในการศึกษา

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส ในบริบทของผู้นำสตรี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำสตรี ในเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ประธานชุมชนที่เป็นสตรี จำนวน 3 คน ชุมชนละ 1 คน ได้แก่ ชุมชนสมัยอาณาจักร ชุมชนเมาะสื่อแม และชุมชนกุแบบาเดาะ 2) ตัวแทนผู้นำสตรีจากสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวน 6 คน และ 3) อดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 3 คน จำนวนรวมทั้งหมด 12 คน

เครื่องมือในการวิจัย

การศึกษาวิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลที่สำคัญ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งจะเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) ข้อมูลเรื่องบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองปัจจุบัน ในบริบทของผู้นำสตรี 3) ข้อมูลบทบาทผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชนเมือง ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม 4) ข้อมูลแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ก่อนที่จะลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ส่งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำ และใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องบทบาทสตรี จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบ ปรับปรุงและแก้ไขข้อคำถาม เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลและให้เครื่องมือวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์มากขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลรายละเอียดเป็นรายบุคคล และผู้วิจัยจะมีการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ ในประเด็นตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด ซึ่งประเด็นคำถามจะครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของวิจัยทั้งหมด ส่วนการสัมภาษณ์ใช้เวลาครั้งละ 30 นาทีโดยประมาณ และใช้

ลักษณะการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดเทปเพื่อให้ได้ข้อมูล และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดเทปเพื่อให้ได้ข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ความสมบูรณ์ของเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลปัญหา และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของสตรีในชุมชนเมือง ในเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส โดยใช้วิธีการนำเสนองานด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุป

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้มีการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. บทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง เขตเทศบาลเมืองนราธิวาส พบว่า

1.1 บทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่มีบทบาทในการพัฒนา หากพิจารณาสัดส่วนเพศหญิงต่อชายที่เข้าไปมีบทบาทในตำแหน่งต่าง ๆ นั้น สตรีจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นกว่าเดิม สังเกตได้จากผู้นำ เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนมักจะเป็นผู้หญิง อาจจะเป็นเพราะผู้ชายปัจจุบันไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องนี้ และผู้ชายไม่ค่อยจะคลุกคลีอยู่กับเด็ก ๆ ส่วนมากผู้ชายจะทำงานในเชิงที่ใช้แรงมากกว่า ไม่ใช่ผู้ชายไม่มีศักยภาพความเป็นผู้นำ แต่สตรีจะดำเนินการได้ดีกว่า ซึ่งบางงานที่ไม่มีชายก็ลำบาก เช่น งานด้านความมั่นคง ชายจะถนัดมากกว่าสตรี ดังนั้นทุกงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างชายกับหญิง ซึ่งบทบาทของประธานชุมชนสตรีมีหน้าที่เป็นผู้นำดูแลคนในชุมชน เมื่อชาวบ้านเกิดปัญหาหรือมีเรื่องทุกข์อะไรก็จะมาแจ้ง ถ้ามีการรายงานเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงแก่เทศบาลเกี่ยวกับคนยากไร้ ผู้พิการ การแจ้งตายของคนในชุมชน รวมถึงกลุ่มสตรีและเด็กแรกเกิด และมีการทำโครงการกับชุมชน ประธานชุมชนต้องมีจิตอาสา นอกจากนี้ก็ยังทำหน้าที่เป็นภรรยาเลี้ยงบุตร ดูแลครอบครัว ปัจจุบันการหาอาชีพในชุมชนเป็นเรื่องยาก เมื่อก่อนทางจังหวัดจะมีการหางานให้แก่คนในแต่ละชุมชนเพื่อทำงานที่บ้านได้ เช่น ผู้สูงอายุสามารถสานตะกร้าเพื่อสร้างรายได้ ในการทำโครงการก็จะเชิญสตรีในชุมชนมาประชุม เช่น โครงการพระราชดำริ บางชุมชนที่ไม่มีที่ทำการชุมชนก็จะยากต่อการรวมตัว เพราะไม่มีศูนย์กลางในการรวมตัวของคนในชุมชน หากมีกิจกรรมก็จะรวมตัวกันจัดที่มัสยิด ส่วนชุมชนที่มีที่ทำการชุมชนก็จะมีการรวมตัวกันที่นั่น อาชีพของสตรีในชุมชนส่วนใหญ่จะรับราชการ รองลงมาก็ทำการค้าขาย บางครั้งรายได้ไม่พอเพียง ก็อาจจะกู้จากกองทุนพัฒนาบทบาทของสตรี เพื่อให้สตรีสร้างตัวสร้างอาชีพให้เกิดรายได้ขึ้น แต่ต้องมีการจ่ายคืน ดอกเบี้ยศูนย์เปอร์เซ็นต์เท่ากับว่าไม่มีดอกเบี้ย กองทุนได้สร้างงานสร้างอาชีพแก่สตรีเพื่อยกระดับสตรีในอำเภอเมืองนราธิวาส และมีการขับเคลื่อนผ่านงานกิจกรรม กิจกรรมในพื้นที่ เช่น งานแคมป์ แกลอแคมป์ เลดี้แคมป์ เป็นต้น ทำให้เริ่มมีผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม ซึ่งในงานก็จะมีกิจกรรมให้ผู้หญิงได้ทำ เช่น ทำขนมไทย

1.2 บทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ พบว่า สตรีเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนากลุ่มคนในชุมชนให้มีความรู้ มีทักษะด้านเศรษฐกิจให้ชาวบ้านมีงานเสริม ส่วนใหญ่คนในชุมชนมีงานทำแล้ว นอกจากรับราชการ ก็มีอาชีพค้าขายที่ทำกันส่วนใหญ่ พื้นฟูเศรษฐกิจโดยมีการเอาสินค้าในชุมชนมาขายในระดับให้เป็นสินค้า OTOP ส่งขายในราคาที่ดีมีคุณภาพ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความก้าวหน้า และใน 1 ปี ก็จะมีโปรเจกต์ใหญ่ ๆ ที่เป็นงานแคมป์ งานอีเว้นท์ หรือการเสริมศักยภาพสตรีในพื้นที่ เช่น งานเลดี้แคมป์ ในงานนั้นไม่ได้ตอบโจทย์แค่เรา จะเปิดโอกาสให้คนเข้ามาออกบูทสตรีฟู้ด และเปิดรับร้านค้าที่สนใจอยากจะมาขาย ซึ่งพบว่ามีร้านค้าของคนรุ่นใหม่เยอะมาก เช่น สลัดผักโดยปลูกผักเองทำทุกระบวนการเอง วิทยุชุมชนอาเภอกะทิงที่เป็นเมนูอาหารโบราณ เป็นวิทยุชุมชนที่ใช้เตาถ่านที่เป็นองค์ความรู้เดิม ในขณะที่คนสมัยใหม่ใช้เตาอบกัน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ควรมีต่อไปในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีคนต่างจังหวัดเข้ามาท่องเที่ยว รวมถึงคนต่างชาติอย่างชาวมาเลเซียเข้ามาเที่ยว ชิม ช้อป ชม และพบว่าโรงแรมในเมืองนราธิวาสมีคนมาใช้บริการเต็ม ซึ่งเป็นการสร้างเศรษฐกิจที่หมุนเวียนเพิ่มเม็ดเงินเข้ามาในพื้นที่

1.3 บทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า การสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน เช่น กิจกรรมงานเมาลิด งานบวช งานเลี้ยงต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่งานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของคนมุสลิมก็จะจัดงานที่ตาดีกาหรือมีการรวมตัวกันที่มัสยิด มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ในชุมชนเมืองนราธิวาส เช่น ทำโรตีสาน ลิ้นจี่มะพร้าว ไก่ทอด กรือโปะ เป็นต้น บางชุมชนก็จะมีกลุ่มที่ทำส่งขาย ทำให้มีงาน สร้างรายได้ จนเป็นอาชีพหลัก ร้านต่าง ๆ ที่ขายมานานก็กลายเป็นเจ้าเก่า และมีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นไม่จางหาย

สังคมในบางชุมชนในเขตเทศบาลเมืองนราธิวาสก็มีในเรื่องของสิ่งเสพติดเข้ามาเกี่ยวข้องมีคนติดยา มีทั้งคนค้า คนขาย ซึ่งสตรีในชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสอดส่องดูแลเยาวชนในชุมชน หากมีปัญหาอะไรก็ให้ความช่วยเหลือคนในชุมชน ทำการประสานงานและรายงานให้กับเทศบาล เพราะในชุมชนจะอยู่ในความดูแลของเทศบาล โดยสตรีภายในชุมชนเองก็จะทำการปลูกฝังเด็ก ๆ ที่กำลังโตให้มีการเรียนรู้ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และมีการเปิดสอนอัลกุรอานให้แก่เด็ก ๆ มุสลิม เพื่อให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติดจากที่เมื่อก่อนทำโครงการมะเร็งเต้านม อบรมให้ความรู้ ฟังบรรยาย แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาให้เปลี่ยนมาทำโครงการทูบีนัมเบอร์วัน เพื่อปรับให้ทันกับสถานการณ์ในชุมชนยุคปัจจุบัน ให้เยาวชนในชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการทูบีนัมเบอร์วัน เปิดให้เยาวชนในชุมชนเล่นฟุตบอล เล่นกีฬา นอกจากนี้ก็มีหลายหน่วยงานที่มาช่วยดูแลเรื่องสุขภาพ แต่ที่ยังขาดคือเรื่องของงาน เช่น คนที่เคยติดคุก มีประวัติไม่ดี ก็ไม่มีใครรับเข้าทำงานส่วนมากกังวลว่าสังคมจะไม่ยอมรับ ปัจจุบันก็หางานได้ยาก

สังคมบ้านเรา มักจะใช้คำว่า “กตัญญู” โดยเฉพาะในมิติของผู้หญิง ซึ่งมียุคหนึ่งที่เราจะไม่เห็นผู้หญิงนั่งร้านกาแฟ จะเล็งเห็นว่าบางสิ่งบางอย่างทำให้รู้สึกว่าคุณผู้หญิงทำไม่ได้ สตรีพยายามที่จะสลายในมิติของสังคม อย่างเรื่องในกิจกรรมงานแคมป์ วัฒนธรรมก่อน ๆ มีแต่ผู้ชายที่เข้างานแคมป์ แต่เมื่อเริ่มเปิดพื้นที่ให้

ผู้หญิงเข้ามา โดยมีการรับรองความปลอดภัย และเมืองนราธิวาสปัจจุบันไม่มีสยาม โรงหนัง มินิคอนเสิร์ต หรือแม้กระทั่งกิจกรรมอื่น ๆ เราใช้ชีวิตอยู่กับเซเว่นกับร้านขายของชำ เป็นเมืองที่เรียบง่าย ผู้นำจากหลาย ๆ หน่วยงานที่จะทำให้สังคมดีขึ้น โดยที่ผู้หญิงควรที่จะมีพื้นที่ของตนเองด้วย พยายามที่จะเปิดให้ผู้หญิงเข้ามาในสังคมมากขึ้น โดยการสลายความคิดเดิม ๆ สลายแนวความคิดที่ว่า “ผู้หญิงทำไม่ได้” เช่น ในยุคหนึ่งที่ผู้หญิงนั่งร้านกาแฟไม่ได้ นั่นไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะแต่ก่อนร้านน้ำชาจะมีแต่ผู้ชาย พอเริ่มมีโซเชียล ก็เริ่มเข้าสู่สังคมยุคใหม่ สตรีมีบทบาทในสังคม ผู้หญิงเริ่มมาเที่ยวคาเฟ่ ทุกอย่างเริ่มสลายด้วยสังคมใหม่ ๆ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

1.4 บทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านการเมืองการปกครอง พบว่า ปัจจุบันภาครัฐเปิดโอกาสให้สตรีสามารถเข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้สตรีเข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและคนในชุมชน แต่สตรีบางคนยังไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องของบทบาทในทางการเมือง

ปัญหาด้านทัศนคติที่เรียกว่า “บรรทัดฐานทางสังคม” คือ การเอาไม่บรรทัดของตนเองมาวัดคนอื่นว่าอันนี้ใช่หรือไม่ใช่ อันนี้ดีหรือไม่ดี เช่น ผู้หญิงควรที่จะทำงานในบ้าน ไม่ควรออกนอกบ้าน แต่เมื่อไปเดินตลาดเช้า พบว่ามีแต่ผู้หญิงที่ออกไปขายของตั้งแต่ฟ้ายังไม่สว่าง ผู้ชายแทบจะไม่ทำงานนี้ด้วยซ้ำ ซึ่งเป็นความย้อนแย้งในลักษณะของการสอนกับความเป็นจริง เพราะบางอย่างก็จำเป็นต้องยืดหยุ่น ต้องดูบริบทด้วยว่า ถ้าสามีไม่มีศักยภาพในการทำมาหากินแล้วสตรีต้องหาเงินเลี้ยงชีพเอง สุดท้ายก็ออกไปทำแทน ซึ่งมีสตรีบางคนขี่รถหรืออุ้มลูกไปทำงานค้าขาย เพราะมีหน้าที่สองอย่างด้วยกัน ทั้งหาเลี้ยงครอบครัวและเลี้ยงดูบุตร ภาพในตลาดตอนเช้า 80% เป็นสตรีที่ค้าขาย ทำให้เกิดคำถามว่าสิ่งใดที่เป็นตัวชี้วัดว่าทำไมผู้หญิงไม่อยู่บ้าน เปรียบเสมือนการเอาไม่บรรทัดมาตัดสินว่า ผู้หญิงไม่ควรเป็นผู้นำ ซึ่งอาจจะมีการทบทวนหลักการศาสนาและเรื่องของบรรทัดฐานที่หลักการศาสนาอาจไม่ได้ห้ามก็ได้ แต่เป็นการเอาไม่บรรทัดมาวัดว่าอันนี้ไม่ได้หรือไม่ดี ปัญหาบางอย่างที่ผู้หญิงพูดเอง หรือขับเคลื่อนเอง ก็จะไปได้เร็วกว่าการที่เอามาฝากประเด็นไว้กับผู้ชาย เพราะการเมืองบ้านเรามันไม่ใช่แค่เรื่องของผู้ชาย ต้องมีการพิสูจน์ตัวเองว่าเป็นผู้หญิงก็ทำได้เช่นกัน

1.5 บทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า สตรีในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำโครงการเกี่ยวกับขยะ มีการทำถังแยกขยะเปียก โดยคนในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จะทำกันเกือบทุกครัวเรือนในแต่ละชุมชน แยกขยะเปียกหมักทำปุ๋ย ถือว่าเป็นโครงการที่ได้ประโยชน์ รัชชโลภ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้มีจิตอาสาจากหน่วยงานต่าง ๆ มาพัฒนาทำความสะอาดภายในชุมชน แต่ในชุมชนเองไม่ค่อยมีจิตอาสาในการช่วยทำความสะอาดภายในชุมชนร่วมกัน ถ้ามีก็จะทำกันแค่ในครัวเรือนนั้น ๆ และมีโครงการที่เกี่ยวกับการแข่งขันทำความสะอาดภายในบ้าน หากบ้านไหนที่สะอาดที่สุดก็ได้รางวัล เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้มีการทำความสะอาดร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการตั้งต้นกิจกรรมโดยการนัดเก็บขยะทุกวันวันเสาร์ที่หาดนราทัศน์ เป็นงานอาสาสมัครเก็บขยะ ที่มีชื่อว่า Plogging Narathiwat พื้นที่จังหวัดนราธิวาสจะมีแนวชายหาดตั้งแต่บ้านทอนยาวลงไปถึงตากใบ เมื่อมีกิจกรรมหรือจัดงานสำคัญ คนบ้านเรา

ไม่ค่อยมีจิตสำนึกในเรื่องการเก็บขยะสักเท่าไร เช่น วันรายอ หรือวันเด็ก ก็เห็นขยะเต็มถนน คนบ้านเรามักจะกินเสร็จแล้วทิ้งขว้าง การทำกิจกรรมเก็บขยะนั้นไม่ได้ทำให้เมืองสะอาด แต่เป็นการทำแคมเปญที่ส่งผลให้ขยะลดลง นอกจากนี้ก็มีแคมเปญหัวปั่นโตไปเดินตลาดในช่วงเดือนบวชของมุสลิม โดยให้แม่ค้าใส่ถุงในปั่นโต แล้วกลับมาทำคอนเทนต์ขึ้นเฟซบุ๊กกว่า วันนี้สามารถลดขยะหรือลดถุงพลาสติกไปได้กี่กิโลหรือกี่ตัน ซึ่งเป็นการทำงานทางความคิดให้คนในสังคมคิดได้ถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม

2. แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส พบว่าต้องเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทโดยสมัครใจ และทำให้สตรีสนใจในการมีส่วนร่วมในบทบาท โดยที่รัฐมีการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้สตรีทุกคนเข้าไปมีบทบาท มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการดี ๆ ซึ่งบทบาทสตรีต้องคำนึงถึงจิตอาสา สตรีที่เข้าไปมีบทบาทต้องสมัครใจที่จะทำเพื่อประชาชนจริง ๆ แต่ถ้าทำด้วยใจต่อให้เงินเดือนมากหรือน้อย ก็จะทำให้คนส่วนรวมหรือประชาชนในชุมชนอย่างเต็มใจ และผลักดันสตรีให้ได้รับการศึกษาเรียนรู้ ให้มีความรู้ความสามารถ รวมถึงความเข้าใจในเรื่องของการเมืองการปกครองให้ทันกับสถานการณ์ยุคปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้การศึกษาของสตรีถูกยกระดับให้มีความเท่าเทียมกับชาย ทำให้สตรีเป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น และสามารถหักล้างค่านิยมที่ว่าสตรีต้องเป็นช้างเท้าหลัง นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างศักยภาพให้กับบทบาทสตรีในชุมชน ให้ดำเนินการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และควรที่จะสร้างหรือเสริมพลังให้กับผู้หญิงก่อน เพราะแค่ผู้หญิงหาเงินทำงานก็เหนื่อยแล้ว บางคนขายของหรือทำงานกลับมา 5-6 โมงเย็น ถ้าสามารถทำให้เมืองมีสิ่งให้สตรีเติมเต็มศักยภาพได้ก็ดี เช่น เปิดให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีคอร์สเรียน นอกจากที่เรียนในห้อง มีกิจกรรมที่สามารถเสริมพลังหรือกำลังใจได้ เพราะสิ่งที่สำคัญคือ การเสริมพลังสตรีและยกระดับให้สตรีมีค่า

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส” สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. บทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมือง เขตเทศบาลเมืองนราธิวาส พบว่า บทบาทผู้นำสตรีคือการเป็นภรรยา ดูแลครอบครัว รวมถึงการทำหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมือง ซึ่งบทบาทในการเข้ามาในตำแหน่งต่าง ๆ ของสตรีในชุมชนเมืองเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นบทบาทสตรีในชุมชนเมืองปัจจุบัน ภาพรวมของบทบาทอยู่ในสัดส่วนที่ค่อนข้างสมดุลกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย แต่บางสถานภาพของผู้หญิงก็ยังไม่มีความเท่าเทียมเสมอภาคกับชาย ซึ่งสอดคล้องกับบอณิษฐา หาญภักดีนิยาม (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการขับเคลื่อนบทบาทสตรีต่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า บทบาทผู้นำสตรีคือ ดูแลครอบครัว ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและมีส่วนร่วมในสังคม ดังนั้น บทบาทผู้นำสตรีมีความสำคัญทั้งภายในครอบครัว และในสังคม

1.1 บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนเมืองด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้นำสตรีเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนากลุ่มคนในชุมชนให้มีความทำ กระตุ้นเศรษฐกิจให้ชาวบ้านมีงานเสริม พัฒนาเศรษฐกิจโดยมีการเอาสินค้า

ในชุมชนมายกระดับให้เป็นสินค้า OTOP ส่งขายในราคาที่ดีมีคุณภาพ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญา สวรรณ (2558) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัดสะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท พบว่า ความที่ผู้นำเป็นสตรี การชักจูงสตรีเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานจึงทำได้ง่ายขึ้น การรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อทำผลิตภัณฑ์ OTOP จำหน่ายทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้ว่าบทบาทสตรีมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในการสร้างรายได้ระดับครัวเรือน ส่งเสริมแม่บ้านที่ว่างงานให้มีงานทำ

1.2 บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนเมืองด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า สตรีได้เข้าไปมีบทบาทในการสอดส่องดูแลเยาวชนคนในชุมชน แก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น นอกจากนี้ทำการปลูกฝังเด็ก ๆ ที่กำลังโต ให้มีการเรียนรู้ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และมีการเปิดสอนอัลกุรอานให้แก่เด็ก ๆ มุสลิม เพื่อให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติด และมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นอัตลักษณ์ในชุมชนเมืองนราธิวาส จากรุ่นสู่รุ่นไม่จางหาย ซึ่งสอดคล้องกับธัญธร บุญอภัย และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่องสตรีในการพัฒนาสังคม พบว่า การประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมศีลธรรมแก่ครอบครัวและชุมชน อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลาย ๆ อย่างกำลังจะสูญหายไป ทำงานประณีต คุณวุฒิที่เหมาะสม ในการที่จะเป็นผู้อนุรักษ์ ส่งเสริม และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่

1.3 บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนเมืองด้านการเมืองการปกครอง พบว่า รัฐเปิดโอกาสให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้สตรีเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนามากขึ้น อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและคนในชุมชน แต่สตรีบางคนยังไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องของบทบาทในทางการเมืองสักเท่าไร ซึ่งไม่มีความสอดคล้องกับอนุสัญญา หาญภักดินิยม (2564) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการขับเคลื่อนบทบาทสตรีต่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ด้านการเมือง หลักการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน นอกจากชุมชนจะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันแล้ว การเชื่อมโยงการเรียนรู้ของคนในชุมชนต้องดำเนินการในลักษณะของเครือข่าย เพราะทำให้ระบบการเรียนรู้ของชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับวิภาพรรณ อุปนิสากร และคณะ (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี คือ การพัฒนาความรู้ทั่วไป เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี ด้านประชาธิปไตย ด้านเจตคติและพฤติกรรมทางการเมือง เนื่องจากสตรียังไม่มีพัฒนาเท่าที่ควรจึงไม่กล้าแสดงบทบาทที่ตัวเองมีอยู่ เมื่อพัฒนาบทบาททั้งสามด้านอย่างสม่ำเสมอแล้วจะทำให้สตรีมีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้นไป ดังนั้น การส่งเสริมความรู้ด้านการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลต่อการพัฒนาบทบาทสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่อไป

1.4 บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนเมืองด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า สตรีในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำโครงการที่เกี่ยวกับขยะ ทำถังแยกขยะเปียกภายในชุมชน โดยคนในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เสริมสร้างให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันทำความสะอาดบ้าน โดยมีรางวัลค่าตอบแทน ถือเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้มีการทำความสะอาดร่วมกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับธัญธร

บุญอภัย และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่องสตรีในการพัฒนาสังคม พบว่า เป็นผู้นำการพัฒนาและส่งเสริมโครงการต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน การมีหน้าที่ในการดูแลบ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย การคัดแยกขยะและการรีไซเคิล เพื่อลดปริมาณขยะ พร้อมกับเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อรักษาสีเขียวของชุมชนให้มีความสวยงามและน่าอยู่

2. แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส พบว่า ต้องให้เกิดความสนใจและเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทโดยสมัครใจ โดยมีรัฐคอยสนับสนุนและพร้อมเปิดโอกาสให้สตรีทุกคนเข้าไปมีบทบาท และผลักดันสตรีให้ได้รับการศึกษาเรียนรู้ ให้มีความรู้ความสามารถ รวมถึงความเข้าใจในเรื่องของการเมืองการปกครองให้ทันกับสถานการณ์ยุคปัจจุบัน ส่งผลให้การศึกษาศรีถูกยกระดับให้มีความเท่าเทียมกับชาย ทำให้สตรีเป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น และสามารถหักล้างค่านิยมที่ว่าสตรีต้องเป็นช้างเท้าหลัง นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างศักยภาพให้กับบทบาทสตรีในชุมชนให้ดำเนินการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ซึ่งไม่มีความสอดคล้องกับพุทธิพนันต์ ภาคเจริญ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนในบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษาหมู่บ้านดงยาง หมู่ที่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนในสถานะของการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เป็นแนวทางที่เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้ง 5 มิติตามเป้าหมายสู่ความยั่งยืน (SDGs) ในมิติของการพัฒนาคน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา ประกอบกับกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติอยู่บนพื้นฐานของหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) 3 ประการ คือมีความพอประมาณ มีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การมีภูมิคุ้มกันที่ดีบนฐานความรู้และคุณธรรม มุ่งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมเพื่อให้พร้อมรับกับสถานะของการเปลี่ยนแปลงในทุกยุคสมัย และยังสอดคล้องกับธนภัทร ศรีวะรมย์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาบทบาทสตรีในการเสริมสร้างชุมชนปลอดภัยผ่านกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : ตำบลปาฝา อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การพัฒนาบทบาทสตรีในการเสริมสร้างชุมชนปลอดภัยโดยการสร้างบทบาท และการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในชุมชน ในทุกกระบวนการเพื่อกำหนดแผนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาบทบาทสตรีในการเสริมสร้างชุมชนปลอดภัยและเป็นการสร้างภาคีเครือข่ายของกลุ่มสตรีให้มีบทบาทหน้าที่ทางสังคมมากขึ้น มีสิทธิ และความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย และยังสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี ที่สร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชาย รวมถึงการสร้างโอกาสให้สตรีเข้าถึงการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียม เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของสตรีอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

บทบาทผู้นำสตรีมีบทบาทในการดูแลครอบครัวและทำหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมืองเพิ่มขึ้นกว่าเดิม อยู่ในสัดส่วนที่ค่อนข้างสมดุลกันระหว่างหญิงและชาย บทบาทในการพัฒนาชุมชนเมือง ด้านเศรษฐกิจ มีบทบาทในการพัฒนากลุ่มคนในชุมชนให้มีความรู้ กระตุ้นเศรษฐกิจให้ชาวบ้านมีงานเสริม และยกระดับสินค้า

ในชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีบทบาทในการสอดส่องดูแลเยาวชนในชุมชน แก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ด้านการเมืองการปกครอง รัฐเปิดโอกาสให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้สตรีเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น และด้านสิ่งแวดล้อม สตรีในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำถังแยกขยะเปียกภายในชุมชน มีการแข่งขันทำความสะอาดบ้าน

แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส ต้องเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทโดยสมัครใจ และผลักดันสตรีให้ได้รับการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถ รวมถึงความเข้าใจในเรื่องของการเมืองการปกครองให้ทันกับสถานการณ์ยุคปัจจุบัน เพื่อให้สตรีเป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น และสามารถหักล้างค่านิยมที่ว่าสตรีต้องเป็นช้างเท้าหลัง โดยการส่งเสริมให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อม อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความเท่าเทียม และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. การศึกษาการพัฒนาบทบาทผู้นำสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส จากผลการศึกษานี้ทำให้ทราบว่าสตรีไม่ค่อยมีความรู้ในการพัฒนาตนเอง จึงจำเป็นต้องศึกษาต่อเนื่องในเรื่องนี้ เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงและพัฒนาให้สตรีมีแนวทางในการศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องบทบาทสตรีในทางการเมืองเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกต่อไป

2. การศึกษาบทบาทของสตรีที่มีต่อหลักธรรมาภิบาล เพื่อวิเคราะห์สัดส่วนความสมดุล ความเสมอภาค ความยุติธรรม ในการดำเนินงานต่อบทบาทหน้าที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาบทบาทสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ควรศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาบทบาทสตรีในชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

รายการอ้างอิง

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2565). *แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี (2566-2570)*. ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- จิตรา แสงวัฒนาฤกษ์. (2563). บทบาทผู้นำสตรีอาสาเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(4), 1622-1638. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/242237/166506>
- ฉวีวรรณ แจ่มหมวก. (2555). *สตรียุคใหม่ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สตาร์บุ๊คส์.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2566). *ปรัชญาใหม่ของนิต้า: สร้างปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนภัทร ศรีวะรมย์. (2561). การพัฒนาบทบาทสตรีในการเสริมสร้างชุมชนปลอดภัยผ่านกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : ตำบลป่าฝาง อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสารคาม]. <http://202.28.34.124/dspace/bitstream/123456789/244/1/57011380004.pdf>
- ธัญญธร บุญอภัย, พัทธวีภา โพธิ์ศรี และสมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2563). สตรีในการพัฒนาสังคม. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 15(2), 291-301. [https://edu.buu.ac.th/vesd/PDF62-2/a2562-2\[298-308\].pdf](https://edu.buu.ac.th/vesd/PDF62-2/a2562-2[298-308].pdf)
- ธนัชฐา สุขะวัฒนะ. (2551). *สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานพัฒนาประชาธิปไตย*. สถาบันพระปกเกล้า.
- พุทธินันต์ ภาคเจริญ. (2565). *แนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนในบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษาหมู่บ้านดงยาง หมู่ที่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4548/1/641220024.pdf>
- วิภาพรรณ อุปนิสากร, ภักดี โพธิ์สิงห์ และสัญญา เคนาภูมิ. (2559). การพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรี. *วารสารธรรมทรรศน์*, 16(3), 51-61. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/79727/63607>
- สหประชาชาติ. (2567). *การสนับสนุนของสหประชาชาติต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย*. <https://thailand.un.org/th/sdgs>
- อณิษฐา หาญภักตินิยม. (2564). รูปแบบการขับเคลื่อนบทบาทสตรีต่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ในศตวรรษที่ 21. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(4), 355-371. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsba/article/view/249932/170351>

อุษณีย์ สุวรรณ. (2558). บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชน
วัดสะพาน อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
<http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/122/1/3.54260313%20%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B9%8C%20%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C.pdf>